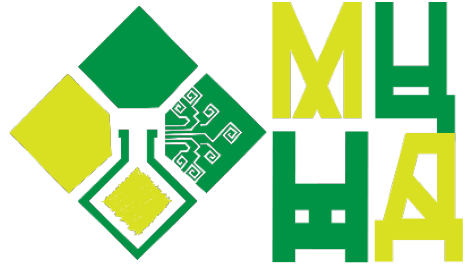

МАТЕРІАЛИ
ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міжнародний Центр Наукових Досліджень

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ

| 18 СЕРПНЯ 2023 РІК
м. Житомир, Україна

Вінниця, Україна
«Європейська наукова платформа»
2023

СПЕЦИФІКА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАТЬКІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ РОЗВИТКУ

Шевчук Вікторія Валентинівна

ORCID ID: 0000-0001-7101-7617

канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки
*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», Україна*

Іщенко Володимир Іванович

ORCID ID: 0000-0003-3513-2110

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки
*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», Україна*

У світі близко 450 мільйонів людей мають порушеннями психічного та фізичного розвитку. Це становить 1/10 частину населення нашої планети. Всього у світі близько 200 мільйонів дітей з проблемами у розвитку, з них 3% народжуються з вадами інтелекту та 10% з іншими психічними та фізичними вадами. Статистика свідчить, що психічний розвиток дошкільників викликає занепокоєння вже з народження: кількість здорових новонароджених упродовж останніх років зменшилася з 48% до 36%; фізіологічна зрілість знизилась у 80% немовлят; перинатальне ураження центральної нервової системи відзначається у 70% новонароджених. Існують дані щодо збільшення кількості дошкільників з обмеженими можливостями здоров'я, погіршення регуляторних механізмів у 67% дітей дошкільного віку, близько 50% дошкільників мають донозологічні відхилення, а 30% часто хворіють [2, с. 12], у дітей 4-7 років збільшилася кількість невротичних реакцій, які за сприятливого перебігу зникають через 1-2 роки, за несприятливого – з'являються невротичні симптоми та патологічне формування особистості.

Вивчаючи специфіку психологічного супроводу, такі науковці, як О. Василькова, С. Васьківська, Л. Гречко, М. Гринчук, Е. Гуцало, М. Мушкевич, І. Родигіна, М. Савчин та інші виокремлюють такі сфери його застосування, як психологічна допомога особистості; задоволення емоційних запитів, пов'язаних із набуттям особистісної ідентичності в процесі самовизначення; сприяння у виробленні стійких ціннісних і моральних норм; допомога в розв'язанні таких екзистенційних проблем, як адаптації, індивідуалізації, інтеграції тощо. Психологічний супровід є центральною ланкою психологічної допомоги, що розв'язує проблеми пов'язані із наслідками травматичних подій, а його важливий аспект полягає у життєвому самовизначенні, у підготовці до здійснення вибору в кризових ситуаціях, саморозкритті та усуненні суб'єктивних перешкод до розвитку, у зміцненні психологічного здоров'я, а також у наданні допомоги в конкретній психотравмуючій ситуації [3, с. 91].

Н. Волянчук, А. Колосов, Г. Ложкін, С. Максименко, В. Панок визначали психологічний супровід як вид психологічної допомоги, що сприяє саморозвитку особистості та дає змогу активізувати її власні можливості; Б. Андрейко, О. Гальян, Л. Гречко, З. Борисенко, М. Мушкевич, Т. Скрипник, Г. Соколова, О. Тохтамиш – як вид психологічної підтримки з метою забезпечення особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків. Психологічний супровід на думку В. Горяніної та В. Мухіної, передбачає підтримку реакцій, процесів, станів особистості,

які повинні природно розвиватися, але під тиском певних обставин гальмуються. О. Альшаніна трактує психологічний супровід як цілісний та безперервний процес вивчення та аналізу, формування, розвитку та корекції всіх суб'єктів соціальної взаємодії, які потрапляють у поле діяльності психологічної служби чи конкретного психолога. На думку вченої, результатом психологічний супровід особистості під час адаптації до життя стає адаптивність, тобто здатність самостійно досягати рівноваги у взаєминах із собою і навколишнім світом у різноманітних життєвих ситуаціях. Успішно організований психологічний супровід уможливорює перспективи особистісного зростання, входження у «зону розвитку».

Аналіз змісту поняття «психологічний супровід батьків» дозволяє зробити висновок про те, що воно враховує тісний зв'язок розвитку дітей не лише з певними методами виховання та формування їхньої поведінки, а й з благополуччям, внутрішньою атмосферою та способом життя сім'ї. У поняття «психологічний супровід батьків» входять питання впливу сім'ї на формування та розвиток особистості дитини, ставлення сім'ї до суспільства та культури. У такому вигляді він становить частину соціальної політики сучасного суспільства. Таким чином, психологічний супровід батьків являє собою насамперед акумуляцію знань та навичок виконання батьківських функцій та виховання дітей. Психологічний супровід доцільно розглядати окремо від сімейної психотерапії та консультацій з питань сім'ї та шлюбу, які є специфічними формами роботи, орієнтованими на особистість та взаємодію між людьми. Актуальним є підхід до психологічного супроводу батьківства Р. Овчарової, яка стверджує, що рекомендацій та консультацій потребують не лише батьки дітей з вадами розвитку, але й інші родини внаслідок їх внутрішніх потреб і зростаючих вимог суспільства до сім'ї як соціального інституту [1, с. 59].

У різних програмах психологічного супроводу батьків ставляться різні завдання. В одних увага зосереджена на керуванні поведінкою дитини, в інших – на її інтелектуальному розвитку, у третіх – на розвитку соціальної компетентності особистості. Спільним для цих програм є прагнення розширити самостійність батьків під час вирішення різних завдань, у взаєминах з різними людьми, під час виборів форм поведінки у різних ситуаціях. Завдання психологічного супроводу батьків можна класифікувати виходячи із особливостей кожного з періодів розвитку дитини та кола тих проблем, які вона повинна вирішувати на кожному етапі самостійно.

Необхідність психологічного супроводу батьків ґрунтується, по-перше, на потребі батьків у підтримці, по-друге, на потребі самої дитини в компетентних батьках, по-третє, на існуванні безперечного зв'язку між якістю домашнього виховання та соціальними проблемами суспільства. Отже, необхідність психологічного супроводу батьків можна обґрунтувати посиланням на благополуччя дитини та сім'ї в цілому або наголошуючи на суспільній значущості даної проблеми. Психологічний супровід батьків за умови дотримання прав сім'ї на самовизначення та принципу добровільності є здоровою соціальною функцією.

Існують різні моделі допомоги сім'ї, які може використовувати психолог у роботі із нею.

1. *Педагогічна модель* базується на гіпотезі нестачі педагогічної компетентності батьків. Суб'єктом скарги зазвичай є дитина. Консультант разом із батьками аналізує ситуацію, планує програму заходів. Хоча причиною неблагополуччя можуть бути батьки, ця можливість відкрито не розглядається. Психолог орієнтується не так на індивідуальні здібності батьків, скільки на універсальні з погляду педагогіки та психології методи виховання. Ця модель, маючи профілактичний характер, виходить із припущення про дефіцит у батьків виховної компетентності відносно дітей.

2. *Соціальна модель* використовується у тих випадках, коли сімейні труднощі є результатом несприятливих зовнішніх обставин.

3. *Психологічна (психотерапевтична) модель* використовується тоді, коли причини труднощів дитини лежать у сфері спілкування, особистісних особливостях членів сім'ї. Вона передбачає аналіз сімейної ситуації, психодіагностику особистості, діагностику сім'ї. Практична допомога полягає у подоланні бар'єрів спілкування та виявленні причин його порушень.

4. *Медична модель* передбачає, що у основі сімейних труднощів лежать хвороби. Завдання психотерапії – діагноз, лікування хворих та адаптація здорових членів сім'ї до хворих.

Психолог може використовувати різні моделі допомоги сім'ї залежно від характеру причин, що викликають проблему дитячо-батьківських та шлюбно-сімейних стосунків. Формування та функціонування батьківства потребує психологічного супроводу, зміст якого має свою специфіку. Зіставляючи моделі підтримки та супроводу у роботі із сім'єю, слід зазначити наступне: по-перше, їх протиставлення в реальній діяльності практичного психолога призводить до гіпертрофування то каузального, то симптоматичного підходу в роботі з сім'єю; по-друге, по суті, вони є двома сторонами однієї і тієї ж медалі, а тому їх потрібно розглядати як закономірно взаємопов'язані моделі психологічної служби, тому що їх пріоритети визначаються єдиними законами розвитку психіки людини; по-третє, подібність полягає в тому, що передбачуваним кінцевим результатом роботи в межах обох моделей є повноцінний психічний розвиток і успішність світньо-виховного процесу в установі та в сім'ї; основними суб'єктами взаємодії обох моделей є діти, педагоги, батьки, адміністрація; по-четверте, їх важлива відмінність концентрується у сфері шляхів, пріоритетів, домінування, пропорції тих самих складових професійної діяльності психолога. І та, і інша модель націлені на успішність та повноцінність розвитку та педагогічного процесу. Але одна за рахунок допомоги, за рахунок роботи з неблагополуччям, а інша – за рахунок створення умов, що запобігають неблагополуччю.

Висновки. Слід підкреслити, що модель супроводу, її методологія є етапом перспективного розвитку психологічної служби освіти. Модель підтримки – це актуальне вирішення злободенних проблем сьогоденного стану системи освіти.

Список використаних джерел:

1. Андрейко Б.В. (2016). Психологічна допомога батькам дітей з порушеннями розвитку. Психологія і особистість. Вип. 2 (2), 58–64.
2. Карімова Р.Б. (2002). Особливості порушень психічного розвитку дошкільників із церебрально-органічною патологією та основи їх комплексної корекції : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.08. Київ, 40.
3. Мушкевич М.І. (2013). Психологічний супровід сім'ї з проблемними дітьми. Психологія: реальність і перспективи. Вип. 1, 91–94.